

БЪРЗ ПРАВОПИСЕН СПРАВОЧНИК

ПРАВИЛА ЗА ПИСАНЕ НА ПРЕПИНАТЕЛНИ ЗНАЦИ

- ✓ След препинателните знаци точка, запетая, удивителна, въпросителна, двоеточие, точка и запетая, се оставя интервал, а преди тях - не! Пишат се плътно до предната дума.
- ✓ Пред начални и след крайни кавички и скоби се оставя интервал.
- ✓ “Тирето” се обгражда с интервал, когато е употребено вместо пропуснатата дума, двойно изразяване на подлог, когато огражда вмъкнати изрази, или отделя независими едно от друго изречения, а също и при пряка реч
- ✓ “Тирето” се пише без интервал при писане на сложни /съставни/ думи /например физико-математически/ и при степенуване /например: по-голям, най-голям/.
- ✓ Преди “тире” за пренасяне не се оставя интервал.
- ✓ Многоточие се пише с три последователни точки, като след последната се оставя интервал.

ПРЕПИНАТЕЛНИ ЗНАЦИ

1. ТОЧКА

- ✓ Точка се пише в края на изявителни или спокойно изказани повелителни изречения, например : Кажи си името. Не бързай толкова.
- ✓ След заглавия и имена на автори, когато стоят на отделен ред, не се пише точка.
- ✓ За дати е възприето следното означение: 8. II. 1994 г. - с точка след деня и месеца за отделяне на цифрите, но 8 февруари 1994 г. – без точка. След цифри, които означават година, страница, параграф и подобни, не се пише точка: 1994 г., 226 стр., § 15 и др.
- ✓ Точка се поставя като условен граничен знак след съкращения, при които е изпуснат края на думата: напр. = например, ед. ч. = единствено число и мн. др. – много други.

2. ВЪПРОСИТЕЛНА

- ✓ Въпросителна се пише в края на въпросителни изречения, например: Какво е това? Сън? Истина? Кошмар? – Какво им струва, ако дадат един франк на един българин за книгата му?
- ✓ След подчинено въпросително изречение /косвен въпрос/ не се пише въпросителна, ако главното изречение не е въпросително, например: Първата ми дума беше да попитам имам ли известие от брата си.
- ✓ В заглавия обикновено не се пише въпросителна /”За какво се борим”/. Когато обаче заглавието представлява въпрос, обърнат за по-силно въздействие към читателите, въпросителна се пише /”За какво се борим?”/.

3. УДИВИТЕЛНА

- ✓ Удивителна се пише в края на възклицателни или енергично изказани повелителни изречения, например: Колко е хубаво! Кажи си името! Не бързай толкова!
- ✓ Също и след обръщения и междуметия, които изразяват силни чувства: Браво! – Братя мили!

4. ЗАПЕТАЯ

➤ В РАМКИТЕ НА ПРОСТОТО ИЗРЕЧЕНИЕ ЗАПЕТАЯ СЕ УПОТРЕБЯВА:

✓ За отделяне на еднородни части помежду им.

- При изреждане.

Забележка: Не се пише запетая при еднократно употребен съюз и, или.

- При противопоставяне на еднородни части, свързани със съюзи: а, но, обаче, пък, ама, ами, ала, например: Ицо е дебел, но бърз футболист. Срещата е днес, а не утре.
- При изреждане на еднородни части в повторителни съюзи – и, или – или, нито – нито, ту – ту и пр., се пише запетая пред всяко ново повтаряне на дадения съюз /но не и в самото начало/, например: Той не изпитваше ни страх, ни болка, ни срам.
- При еднородни части, свързани със съюзи както - така и колкото – толкова, се пише запетая само пред втория съюз, например: Колкото по-бързо, толкова по-добре.
- За отделяне на повтарящи се думи помежду им.

✓ За отделяне на вметнати /в най-общ смисъл/ думи и изрази като обръщения, междуметия, вметнати пояснения.

- Обръщения и междуметия: Благодаря ви, братя мили, за честта. – Братя мили, благодаря ви за честта. – Благодаря ви за честта, братя мили.
- Вметнати изрази /предимно глаголни/ като: разбира се, да кажем, надявам се, мисля, изглежда, струва ми се, тъй да се каже, напротив, обратно, от една страна, например: Ти, разбира се, няма да допуснеш това. – Това, мисля, е достатъчно.

Забележка: Не се отделят със запетая от другите части на изречението думи като обаче, наистина, може би, следователно, по такъв начин, като че ли, сякаш, навярно, вероятно, очевидно в случаи като следните: Той обаче не изпълни обещанието си. – Ти например какво ще кажеш? Ако такива думи стоят в началото на отделно просто изречение, пред тях се пише запетая: Той искаше да дойде, обаче се разболя.

✓ За отделяне на особените части на изречението.

- Обстоятелствени пояснения освен в случаите, когато са в началото на изречението, например: По дърветата, отрупани с цвят, бръмчат пчели. След няколко дни пак ще те потърся.
- Думи и изрази, пред които стоят съюзи както и, и то и други подобни /с ясно изпъкващ смисъл на обособени елементи в изречението/, се отделят със запетая не само в началото, но и в края, ако след тях продължава същото просто изречение: Градината, както и улицата, беше покрита с дебел слой космичен прах. Същият израз в следващото изречение няма вметнат характер и затова не се пише запетая след него: Градината, както и улицата бяха покрити с дебел слой космичен прах.

- Еднородни части, свързани с обяснителен съюз или, т. е., сиреч се обособяват, например: След два дена, т. е. в неделя, ще продължим.

Забележка: *Пред съюзите и, или се пише запетая, когато тя трябва да затвори някой вметнат или обособен израз.*

- ✓ За отделяне на частиците да и не, употребени самостоятелно в изречението, например: Да, вярно е. Не, не е вярно.

➤ **В РАМКИТЕ НА СЛОЖНОТО ИЗРЕЧЕНИЕ ЗАПЕТАЯТА СЕ УПОТРЕБЯВА ЗА ОТДЕЛЯНЕ НА ВЛИЗАЩИТЕ В НЕГО ПРОСТИ ИЗРЕЧЕНИЯ ПОМЕЖДУ ИМ.**

- ✓ Пред просто изречение, което започва без съюз, например: Който не работи, не трябва да яде.
- ✓ Пред просто изречение, което започва със съединителен или подчинителен съюз като но, а, обаче, ала, то, пък, ако, ето защо, затова, че, или, понеже, защото, като че /ли/, сякаш и др.

Забележка: *В изречения, които съдържат повторителни съюзи и – и, или – или, ту – ту или др., запетая се пише в началото на всяко отделно просто изречение, например: Майка му, ту го галеше, ту го милваше, ту му пееше.*

- ✓ Пред просто изречение, което започва с относително местоимение или наречие като който, какъвто, чийто, когото, където, колкото или др., например: Стигнахме на мястото, където щяхме да ношуваме.

Забележки: *При сложни съюзи като само че, ето че, в случай че, макар да, при все че или др. запетаята се пише пред първата им съставна част, например: Планът е добър, само че трябва да го изпълним.*

Наречия тъй пред съюза че, както и др. могат да принадлежат към главното изречение; в такива случаи запетаята се пише след тях, например: Запомних го тъй, че никога няма да го забравя.

Ако пред съюза, относителното местоимение или наречие стои друга дума или словосъчетание от същото просто изречение, запетаята се пише в началото на изречението, например: Стигнахме до една планина, в подножието на която течеше буйна река.

- ✓ Когато подчиненото изречение е вмъкнато между частите на главното, то се огражда от двете страни със запетая, например: Мисълта, че ще замине, го радваше.

Забележка: *Когато подчиненото изречение със съюз да пояснява съществителното име, не се отделя със запетая нито в началото, нито в края, например: Мисълта да замине веднага не го напускаше.*

- ✓ Когато някой вметнат израз, ограден с тирета или скоби, разделя такива части на изречението, между които следва да се пише запетая, тя се поставя пред второто тире или след скобите.

➤ НЕ СЕ ПИШЕ ЗАПЕТАЯ ЗА ОТДЕЛЯНЕ НА ПРОСТИ В РАМКИТЕ НА СЛОЖНИ ИЗРЕЧЕНИЯ В СЛЕДНИТЕ СЛУЧАИ:

- ✓ Пред съюза и, употребен еднократно.

Забележки: Пред съюза и може да се постави запетая в редки случаи, когато това е необходимо за по-ясно означаване на смисъла или се налага от интонацията, например: *Оставете на мира хората, и те имат човешки права. – Идете там, и ще се уверите с очите си.*

Пред съюза и се пише запетая, когато тя е необходима за ограждане на предшестващо подчинено изречение, вметнати или обособени думи, например: Гостите бяха посрещнати от господин Янчулев, кмета на гр. София, и от представители на общините в града.

Пред съюза и не се поставя запетая, когато той свързва съподчинени изречения, например: Свърших най-после работата, която ми беше възложена и за която мислех постоянно. – Разбрах, че вече съм свободен и мога да продължа работата си.

- ✓ Пред съюза да, употребен еднократно, например: *Вън се зачу да свири хармоника.*

Забележки: Съподчинени изречения, които започват със съюза да, се отделят помежду си със запетая, например: *Искам да остана тук, да започна някаква работа, да припечеля някой лев.*

При повтаряне на съюза да в последователни, подчинени едно на друго изречения, не се пише запетая, например: Исках да го помоля да ми услужи.

Пред съюза да се пише запетая, когато тя е необходима за ограждане на предшестващо подчинено изречение, вметнати или обособени думи, например: Премиерът се опитваше да убеди хората, недоволстващи от покачването на цените, да не купуват, но по-скоро да гладуват.

При сложни съюзи за да, без да, преди да и др., запетая се пише пред предлога, например: Отиде си, без да каже нищо.

Когато съюзът да не стои в началото на просто изречение, то не се отделя със запетая, например: Капитанът заповяда всички моряци да излязат на палубата.

- ✓ Пред непреки /косвени/ въпроси /подчинени въпросителни изречения/, например: *Първата ми дума беше да попитам имам ли известие от родителите си. – Рамбо се чудеше отде се взе у нея тази сила.*

Забележки: Допуска се употреба на запетая пред косвен въпрос, когато той стои след местоимението това или след съществително, например: *Резултатът зависи от това, дали ще получим помощ навреме. – Смущаваше го въпросът, дали не се е издал с плахото си поведение.*

Когато косвеният въпрос стои в началото на сложното изречение, той се отделя със запетая от главното: Дали това беше вярно, той още не знаеше.

- ✓ Между два съюза, поставени един след друг като но ако, а когато, но тъй като, но щом, но който и пр. например: *За това и не стоеше много въкъщи, а когато/не: ...въкъщи, а, когато/ беше там, поръчваше да казват, че го няма.*

Забележка: Не се пише запетая също и между съюз и следващо деепричастие или причастие, употребено като обособена част на изречението, например: Той искаше да изглежда сериозен, но спомняйки /не: ... сериозен, но, спомняйки си/ си за случилото се, отново избухна в смях.

- ✓ Пред относително местоимение и наречия и пред съюзи, когато пред тях стои уточняващо наречие като само, едва, чак, даже, тъкмо, именно и др. или отрицание не, например: Това може да разбере само който го е преживял. – Дойдох при тебе именно за да ти помогна. – Попитах не защото не знаех.
- ✓ Пред изрази като който и да е, колкото е възможно, когато и да било, кой знае и др. подобни, например: Нямах право да обвинявах когото и да било.

5. ТОЧКА И ЗАПЕТАЯ

Точка и запетая се пише, за да се отделят по-ясно по-големи синтактични цялости в изреченията, вътре в които обикновено се среща запетая или друг отделителен знак. Това става главно в следните случаи:

- ✓ За отделяне на по-самостоятелни по смисъл части в състава на сложното изречение.
- ✓ За отделяне на успоредни по строеж и по смисъл части в сложни изречения, например: Канят ли те – яж; гонят ли те – беж.

6. ТИРЕ

Тирето е знак с по-свободна употреба. Обикновено се пише в следните случаи:

- ✓ На мястото на думи, които се подразбират, например: Честният получава похвала, а нечестният – гняв и наказание.
- ✓ Пред пряката реч на всяко отделно лице при диалог.
- ✓ След пряка реч /независимо дали в началото ѝ има тире или кавички/, когато след нея следват пояснителни думи от автора. Ако след пояснителните думи продължава пак пряката реч, пише се след тях чертица за отделяне: - Исусе! – викаха прокажените – Смили се за нас!
- ✓ За отделяне на еднородни части на изречението от думи, които обобщават тяхното значение, например: Фирмата произвежда всички видове офис техника – факсове, телефонни апарати, пишещи машини, принтери, компютри и др.

7. ДВОЕТОЧИЕ

Двоеточие се пише в следните случаи:

- ✓ Пред думи и изрази, които означават изброяване или посочване, например: Кандидатите трябва да отговарят на две условия: да имат необходимата научна подготовка и да са работили по специалността минимум 5 години.

Забележка: Трябва да се прави разлика между истинско изброяване и обикновено нареждане на еднородни части, пред които не се пише двоеточие, например: реките Вит, Искър, Осъм и Янтра се вливат в Дунав /не Реките: Вит, Искър .../.

- ✓ Пред пряка реч след пояснителни думи, които я въвеждат, например:

Тя отвори устата си и каза с тънък писклив глас:

- Колко цветя! Колко цветя!

Малкият Найденчо посочи умолително витрината и каза "Искам!"

8. КАВИЧКИ

Кавички се използват в следните случаи:

- ✓ За означаване на чужди думи, цитирани дословно като самостоятелна пряка реч или вмъкнати като отделни думи в речта на автора, например: Под "пари" ние разбираме "левове", а американците "долари".

Забележки: Когато кавичките се затварят в края на изречението, те обгръщат и съответния знак /точка, въпросителна или удивителна/, ако той се изисква от смисъла на оградения в кавичките думи. В противен случай крайният знак се поставя вън от кавичките, например: Малкият Найденчо посочи умолително витрината и каза "Искам!" – Малката Марийка се ококори срещу огледалото и се чудеше: "Коя ли е тази?" – Човекът взе парите и каза "Ще видим." /но: Той наблегна на думата "пари". – Какво разбира той под "пари"?/

Когато се вмъкват вътре в пряката реч пояснителни думи на автора, те се отделят от двете страни с тире, без да се затварят и отново отварят пред тях и след тях кавичките. Ако между двете разделени части на пряката реч трябва да стои някакъв препинателен знак, той се поставя преди първото тире, ако е ? или !, ако е някой друг – слага се пред второто, например:

"Как къде? – отговори тя. – Ами у дома!" /не "Как къде – отговори тя? – Ами у дома"/

"Скрий се в гората – каза тя. – Като мръкне ще те намеря."

"Как ще ме намери в тъмното? – вътрешно се питаше той."

"Бабо – рече той, - ще те чакам да ми се обадиш."

- ✓ Кавичките се употребяват обикновено и при имена на организации, институции, улици, заглавия и пр., например: кооперация "Напред", ул. "Иван Вазов".

Забележка: При адресиране на писма може да се пишат и без кавички.

9. СКОБИ

- ✓ Скоби се употребяват за отделяне на вметнато пояснение от останалите части на изречението.
- ✓ Скобите имат по-голяма отделителна сила от запетаята и тирето, които също се употребяват при вметнати думи и изрази.

10. МНОГОТОЧИЕ

Многоточие /обикновено 3 точки/ се пише в следните случаи:

- ✓ В края на недовършен израз, например: Можеше да не бъде така, но ...
- ✓ При пауза в речта между частите на изречението или между отделните изречения, най-вече в поезията. Например: Аз може млад да загина... Но... стига ми тази награда, - да каже и пр.